

"ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא"

בפרשת שמיני נאמר כל ענין יום השמיני למילואים, שהוא היום הגדול והנורא שבו שרתה שכינה במשכן. אחרי הרבה עבודה של בני ישראל, וגם רוב הכנות ועבודות של משה רבינו, זכינו להגיע ליום הנשגב הזה. על היום הזה שהוא היה ראש חודש ניסן, אמרו חז"ל (שבת פז ע"ב) שאותו היום "נטל עשר עטרות". הוא היה ראשון לעבודת הכהנים, ראשון לירידת האש, וראשון להשראת השכינה בישראל.

והנה באמצע המעמד הנשגב הזה קרה אסון נורא. וכך כתוב בתורה (ויקרא יא-ב): "ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחפתו ויתנו בהן אש וישמו עליה קטרת ויקרבו לפני יהוה אש זרה אשר לא צוה אתם. ותיצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימתו לפני ה'". נדב ואביהוא, שני בני אהרן הגדולים, הכהנים המשוחרים, ניסו להיכנס לבית המקדש עם קטורת זרה, שלא על פי ציווי של משה רבינו. תיכף ללא איחור, יצא אש מבית קודש הקדשים ושרף את נשמתם, וכן תניא בברייתא (סנהדרין נב ע"א): "אבא יוסי בן דוסתאי אומר שני חוטין של אש יצאו מבית קודש הקדשים ונחלקו לארבע ונכנסו שנים בחוטמו של זה ושנים בחוטמו של זה ושרפום". ומבואר בגמרא שם שזה שנאמר "ותאכל אותם" היינו אותם ולא בגדיהם.

וצריך להבין את הסיפור הזה. מה היה כוונתם של נדב ואביהוא בקטורת הזו, למה עשו כן, ולמה לא הסתפקו בהעבודות שציווה אותם משה רבינו?

עוד קשה להבין למה קיבלו עונש כה גדול ותיכף. והרי אין דרכו של הקדוש ברוך לענוש על חטא תיכף ומיד, אלא מאריך אפו כמבואר בגמרא (בבא קמא נ ע"א), וכן אין דרכו לגבות הכל בפעם אחת אלא מעניש מעט מעט עד שמכלה את כל החטא, וכן אמר רבא (עבודה זרה ד ע"א): "מאי דכתיב (איוב ל כד): 'אֵךְ לֹא בָעִי יִשְׁלַח יָד אִם בְּפִידוֹ לָקֹחַ שְׂעִי', אמר להן הקב"ה לישראל, כשאני דן את ישראל אין אני דן אותם כעובדי כוכבים, דכתיב (יחזקאל כא לב): 'עֲנֵה עֲנֵה אֲשִׁימְנָה', אלא אני נפרע מהן כפידי של תרנגולת", כלומר שאין הקדוש ברוך

הוא פורע את חטאים של בני ישראל באופן של כליה, אלא רק מעט מעט כמו נקירת תרנגולת.

ולכן, עלינו לבאר, למה בכאן קיבלו נדב ואביהוא עונש תיכף ומיד?

בזכותם זכו ישראל לעבודת יוה"כ

בפרשת אחרי מות נאמר (ויקרא טז א-ב): "וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמָתוּ. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן אַחִידְךָ, וְאַל יָבֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לְפָרֶכֶת אֶל פְּנֵי הַכֹּהֵן אֲשֶׁר עַל הָאֹרֹן וְלֹא יָמוּת, כִּי בָעֵן אֶרְאָה עַל הַכֹּהֵן". ה' ציוה את משה רבינו שיצוה את אהרן שלא יעשה כפי שעשו נדב ואביהוא, ולא יכנס לקודש הקדשים בזמן שאינו ראוי לכך, כדי שלא ימות כפי שמתו בניו (ראה רש"י שם).

ענין זה מבואר בדברי השפת אמת (שם שנת תרל"ו), וכתב שאיסור זה הוצרך לזירוז כה גדול, שכן נסיון גדול הוא זה, שלא להיכנס למקום הקדושה, והוא מוסיף וכותב: "**כי לא לחנם מסרו נפשם נדב ואביהוא אשר היו צדיקים גדולים, ועשו בזה תיקון גדול לכלל ישראל.** אך שהי' חסרון במעשיהם כמו שאמרו חז"ל. ונראה, כי זכו בני ישראל לעבודת יום הכיפורים על ידיהם. לכן קורין הפרשה ביום הכיפורים... לכן נתקנא בהם משה רבינו ע"ה באמרו, **הם גדולים ממני וממך**". הרי שמעשה זה של נדב ואביהוא היה מעשה של מסירות נפש, כדי לזכות לקדושה המיוחדת שהיתה שם ביום הקמת המשכן, ובזכות מסירות נפשם זכו ישראל ליום הכיפורים, אשר בו מתכפרים עוונותיהם של ישראל, ונחשבים הם כמלאכים.

צדקותם

על גדולתם של נדב ואביהוא, נוכל ללמוד ממה שאמרו חז"ל (ויקרא רבה פרשה יב אות ב): "אמר משה לאהרן, אחי, בסיני נאמר לי שאני עתיד לקדש את הבית הזה, ובאדם גדול אני מקדשו, והייתי סבור שמא או בי או בך הבית הזה מתקדש, ועכשיו ב' בניך גדולים ממני וממך". כלומר, כשרצה משה לנחם את

אהרן על מות נדב ואביהוא, הוא אמר לו שהמשכן התקדש דוקא בהם, שכן הם "גדולים ממני וממך".

גדולתם העצומה מתוארת גם בדברי הזוהר (ויקרא דף נו ע"ב): "וכתיב (במדבר ג ב): 'הַבְּכֹר נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאַיִתָּמָר'. ואלעזר ואיתמר מבעי ליה, מהו אלעזר ואיתמר? אלא שקול הוה אביהוא כתרי אחוי ונדב ככלהו". כלומר, מכך שהלשון בזוהר הוא "אלעזר" ולא "ואלעזר" למדים שאין התורה רק מונה את ארבעת האחים, **אלא היא מלמדת שאביהוא שקול כאלעזר ואיתמר יחד, ואילו נדב שקול ככל אחיו יחד.**

עוד מובא בזוהר (שם): "נדב ואביהוא בלחודייהו שקולין הוי לקבל שבעין סנהדרין דהוו משמשין קמי משה, ובגין כך מיתתהון מכפרא על ישראל, ועל דא כתיב (ויקרא י ו): 'וְאַחֲיֶיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְּבוּ אֶת הַשְּׂרָפָה'". כלומר, **נדב ואביהו היו שקולים כנגד שבעים חברי הסנהדרין שהיו בזמן משה, ולכן מיתתם היתה כפרה על כלל ישראל.**

הטענות כלפיהם

מאידך, בתורה עצמה מסופר שנדב ואביהוא לכאורה לא נהגו כהוגן, שהרי הם מתו על שהקריבו אש זרה אשר לא נצטוו עליה, כפי שנאמר (ויקרא י א): "וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֻתָּתוֹ, וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂימוּ עָלֶיהָ קִטְרֶת, וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֲתָם". רבי אליעזר בברייתא (ערובין סג ע"א) מבאר את הטענה עליהם, שהורו הלכה בפני משה רבם, ואמרו שהואיל ונאמר (ויקרא א ז): "וַיִּתְּנוּ בְנֵי אֶהֱרֹן חֶלֶהן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ", הרי שאף על פי שהאש יורדת מן השמים, מצוה להביא מן ההדיוט". ויעויין בתוספות (שם ד"ה מאי) שהקשו שנראה מדברי הברייתא שהקטירו את הקטורת על המזבח החיצון, שהרי רק עליו נאמר שהיתה אש יורדת בו מן השמיים, והם מסיימים שבתורת כהנים משמע שנכנסו להקטיר בבית קודש הקדשים, ונשארים בצריך עיון.

אכן, יש להבין מה היא הטענה כלפיהם בכך שהורו זאת בפני משה, והרי יתכן שמשה לימד אותם הלכה זו קודם לכן, ומנין לנו שהורו הלכה בפניו? ונראה לבאר שאכן משה לימד אותם שיש להביא מן ההדיוט את האש להצתת המערכה הגדולה שבמזבח החיצון, ואילו הם למדו מכך, והורו הלכה בפניו שיש לעשות כן אף בהקטרת קטורת בפנים. ובאמת הקטירו בפנים כפי שמבואר בחז"ל.

ועדיין, הנהגתם זו צריכה ביאור. מדוע זה הורו הלכה בפני רבם, וחידשו דין זה מדעתם?

עוד מצינו, שהרי לפני מתן תורה נאמר (שמות כד ט-יא): **וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וָאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מְזֻקְנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבַנְתִּי הַסַּפִּיר וּכְעָצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר. וְאֵל אֲצִילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזֹז אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ**. ומבאר רש"י (שם פסוקים י-יא): **"נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה**, אלא שלא רצה הקדוש ברוך הוא לערבב שמחת התורה, והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן... **היו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתיה**". ומקורם של דברי רש"י הוא בדברי המדרש (ויקרא רבה פרשה כ אות י).

אכן, אונקלוס לא תרגם כן, אלא ש"וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ" הוא ששמחו בקרבנותיהם שהתקבלו ברצון, וכאילו אכלו ושתו, וזו לשונו (שם פסוק יא): **"והוּו חדן בקורבניהון דאתקבלו ברעוא כאילו אכלין ושתין"**. וכעין זה פירש הרמב"ן שם (פסוק יא): **"וטעם וישתו, שעשו שמחה ויום טוב, כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה"**. אולם דברי רש"י [שמקורם בדברי המדרש] צריכים ביאור, הכיצד זה נכשלו נדב ואביהוא להביט במה שאסור להם?

כמו כן, מצינו בדברי חז"ל טענות שהיו כלפי הנהגותיהם של נדב ואביהוא. במדרש רבה (ויקרא פרשה כ אות י) מובא שנדב ואביהוא לא נשאו נשים, וזה לשון המדרש: **"רבי לוי אמר, שחצים היו, הרבה נשים היו יושבות עגונות ממתינות להם**. מה היו אומרים, אחי אבינו מלך, אחי אמנו נשיא, אבינו כהן

גדול, ואנו שני סגני כהונה, אי זו אשה הוגנת לנו? רבי מנחמא בשם רבי יהושע בן נחמיה אמר (תהלים עח סג): 'בַּחוּרִיו אֶכְלָה אֶשׁ', למה 'בַּחוּרִיו אֶכְלָה אֶשׁ'? משום 'בְּתוּלָתוֹ לֹא הוֹלְלוּ'. כלומר, הסיבה שנדב ואביהוא מתו על ידי האש שירדה מן השמים היתה משום שלא נשאו נשים, והתגאו שאין זה ראוי להם לשאת אשה. [וראה שם פגמים נוספים בהנהגתם, וכעין זה בפסיקתא דרב כהנא פיסקא כו אות ט ובתנחומא פ' אחרי מות סי' ו.], אכן, הנהגתם זו צריכה ביאור.

"נִכְסְפָה וְגַם כְּלָתָה"

לבאר כל זאת, יש להבין שנדב ואביהוא היו אכן במעלה עצומה, שקולים כנגד שבעים הזקנים, ובזכותם זכו ישראל לכפרת יום הכיפורים. אולם, מעלתם זו הביאה אותם לדביקות בה' ולאהבת ה' שקלקלה את השורה. הם היו במצב של "נִכְסְפָה וְגַם כְּלָתָה נִפְשִׁי לְחַצְרוֹת ה'" (תהלים פד ג), אך כיסופים אלו הם שהביאום לחטוא.

כאשר ראו נדב ואביהוא שיורדת השכינה על המשכן באש היורדת מן השמים, כלתה נפשם לה', ולא יכלו לעצור בעצמם מלהידבק באש הגדולה זו, עד שהגיעו אף להורות הלכה בפני משה רבם, ולהבעיר אש קודש זאת גם לפני ולפנים.

אכן, גם משנכנסו נדב ואביהוא ונשרפו באש שירדה מן השמים, לא נשרפו בגדיהם, אלא נשארו שלמים בלא שום פגם, עד שניתן היה להשתמש בהם לכהנים אחרים, כפי שכתב הרמב"ן (ויקרא יד): "והנה צוה משה להוציא אותם אל מחוץ למחנה, ושם יפשיטום בגדי הכהונה וילבישום תכריכי המתים, ויקברו אותם כמנהגם כשאר המתים במדבר. **והנה אחר כן, טהרו הבגדים הקדושים, והיו לשאר הכהנים**". ענין זה מראה על מעלתם העצומה, שאף על פי שחטאו והביאו אש זרה, לא היה זה אלא מפני דביקותם. ואף מצינו בגמרא (סנהדרין צג ע"א וע"ב) שמחלקת בין יהושע הכהן הגדול שלקה בבגדיו לבין חנניה מישאל ועזריה שנאמר בהם (דניאל ג כז): "וַיִּרְיֻם נֹר לֹא עָדַת בְּהוֹן". הרי שסימן

הוא זה, שלא נפגמו בגדיהם, שלא חטאו אלא מחמת כיסופם והשתוקקותם לדביקות בה' יתברך.

כמו כן, כשהסתכלו נדב ואביהוא בה' לפני מתן תורה, אף לפי המדרש רש"י, יש לומר שלא חטאו בהסתכלות האסורה להם, אלא שהגיעו בהסתכלותם לדביקות כה עצומה בקדוש ברוך הוא באופן שאינו מתאים לבן תמותה, וכפי שיתבאר.

"וְאַתֶּם הַדְּבָקִים... חַיִּים בְּלֶכֶם"

דביקות עצומה בקדוש ברוך הוא, מעלה גדולה היא. אולם, אף לה יש גדר וגבול, שכן האדם החי בעולם אינו יכול להידבק בה' באופן שיתנתק מעולם זה שנברא לחיות בו. ולהיפך, דביקות יתירה זו מסוכנת היא עבור האדם, שהרי הקדוש ברוך הוא "אֵשׁ אֶכְלָה הוּא" (דברים ד כד), והשכינה היא בגדר "אֵשׁ אוֹכֶלֶת אֵשׁ" (ראה יומא כא ע"ב).

את הפסוק "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים בְּלֶכֶם הַיּוֹם" (דברים ד ז), תרגם אונקלוס: "וואתון דאדביקתון בדהלתא דה' אלהכון, קיימין כולכון יומא דין". כלומר, אונקלוס הוסיף שדבקים בה' אלוקיכם היינו דבקים ביראת ה'. ושמעתי ממורי דודי זקני, שפירש הטעם לכך שהוסיף אונקלוס "יראת ה'" לתרגום הפסוק, שהיה קשה לו האיך זה יתכן שיהיו דבוקים בה' ועדיין יהיו חיים, והרי תרתי דסתרי הם, שהרי הקדוש ברוך הוא "אֵשׁ אֶכְלָה הוּא". לכן הוא מתרגם **שעם הדביקות בה' צריכה להיות גם יראת ה', המקררת במעט את האהבה והדביקות העצומה**, והיא המאפשרת להיות "חיים בְּלֶכֶם הַיּוֹם".

נדב ואביהוא, קודם מתן תורה, לא הסתכלו במה שאסור, אלא שבהסתכלותם הם הגיעו לדביקות כזו שאינה מתאימה לאדם בזה העולם, ולכן התחייבו מיתה.

בכך ניתן להבין מדוע נדב ואביהוא לא נשאו נשים. לא היה זה שחץ וגאווה מצידם, שהרי כאמור, צדיקים גדולים היו. הם היו סבורים שלא ניתן

להידבק באשה בשר ודם שאינה דבוקה בה' כמוהם, בלא לפגוע מדביקותם בה'. אך הם טעו בכך, שכן אין זה נכון לאדם להיות דבוק בה' בדביקות כזו אשר מנתקת אותו מעולם החומר ומחיי הנישואין. דביקות כזו היא בבחינת "אש אוכלת אש", ולכן אכלתם האש, וכפי שדרש רבי מנחמא בשם רבי יהושע בן נחמיה את הכתוב (תהלים עח טג): "בַּחוּרֵיו אֶכְלָה אֵשׁ, וּבְתוֹלְתֵיו לֹא הוֹלָלוּ" – "למה בַּחוּרֵיו אֶכְלָה אֵשׁ? משום 'בְּתוֹלְתֵיו לֹא הוֹלָלוּ'" (ויקרא רבה פרשה כ אות י). **על האדם להידבק בה', אך להישאר נטוע בזה העולם, לשאת אשה ולקדש את חיי המעשה.**

הנישואין מהווים שמירה על האדם, כפי שדרשו חז"ל (יבמות סב ע"ב) את הכתוב: "נִקְבְּהָ תְּסֻבֵּב גִּבֹּר", **ואמרו שהשרוי בלא אשה שרוי בלא חומה.** שמירה זו היתה חסרה לנדב ואביהוא.

גם הכהן הגדול שמגיע לדרגה גבוהה ומיוחדת בעבודת ה' ביום הכיפורים, כאשר הוא נכנס לפני ולפנים, צריך שמירה. ולכן יש לדאוג שתהיה לו אשה, וכפי ששנינו (יומא ב ע"א): "רבי יהודה אומר, **אף אשה אחרת מתקנין לו**, שמא תמות אשתו" [וראה רמב"ם עבודת יום הכיפורים פ"א ה"ב].

עלינו ללמוד מכך, שעל אף שמוטל על האדם לעלות ברוחניות ולהידבק בקדוש ברוך הוא בכל כוחו, מכל מקום, אל לו לשכוח את המטרה שלשמה הוא נברא. האדם נברא בעולם גשמי זה, כדי לקדש את עניני החומר ולהעלותם מעלה, ולא כדי להתנתק מהם לגמרי. עבודת ה' המושלמת היא השילוב שבין היותו של האדם ספון באהלה של תורה ומידבק בבוראו, לבין היותו מעורב בעניני העולם ומקדשם.